

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Bestuurskundige berichten september 1986

Neumann, F.; Berwers, B.; Laan, A.; Meloni, R.; Hogenbirk, S.; Vingerhoed, T.; Rijnja, R.

Citation

Neumann, F., Berwers, B., Laan, A., Meloni, R., Hogenbirk, S., Vingerhoed, T., & Rijnja, R. (Eds.). (1986). Bestuurskundige berichten september 1986. *Bestuurskundige Berichten*, 1(2). Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3232997>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3232997>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

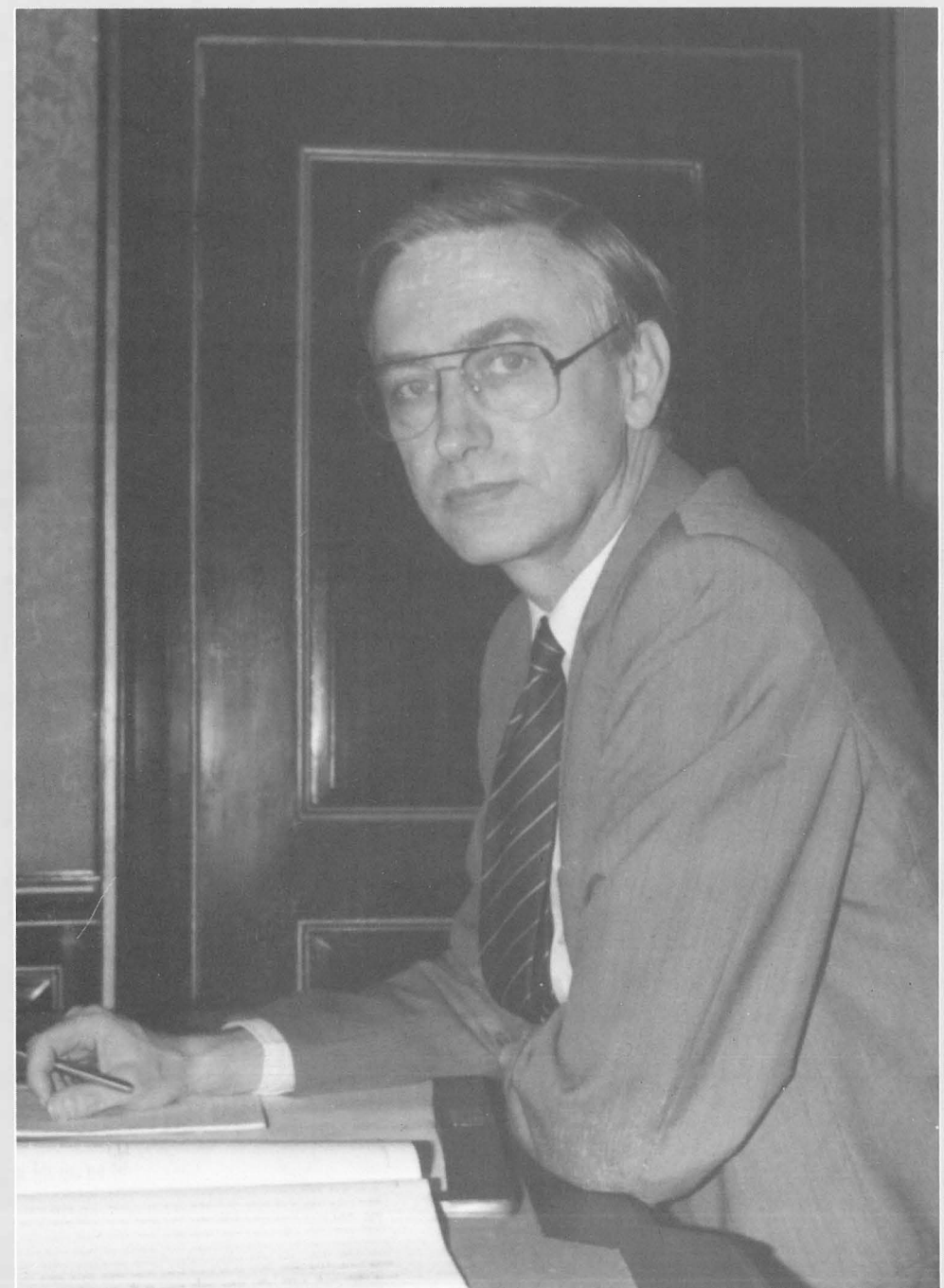
BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN

TE 6500

1986

2 SEPTEMBER

Dep. van Ned.
29 OKT. 1986
Publikaties KB

IN DIT NUMMER:

Dienstbare ambtenaren, bloeiende bloemen en een reportage over Frankrijk & Nederland.

INHOUD

- 3 *HARD WERKEN*
Het woord is aan onze hoofdredacteur.
- 4 "AMBTENAREN MOETEN DIENSTBAAR ZIJN"
Interview met dr. Dick Dolman, voorzitter van de Tweede Kamer der Staten Generaal.
- 8 *MEDEDELINGEN* met o.m. een massa tentamenuitslagen!
- 11 *ONDER JURISTEN*
Vakgroepmedewerker Jouke de Vries over het afscheidscollege van de Groningse hoogleraar Pen.
- 12 "LAAT HONDERD BLOEMEN BLOEIEN"
De Twentse hoogleraar Hoogerwerf reageert op de uitlatingen van de Rotterdamse hoogleraar Rosenthal in B.B. 1.
- 16 "FRANKRIJK & NEDERLAND"
De B.I.L. reist binnenkort af naar Frankrijk. In dit nummer alvast een voorproefje.
- 22 *Vervolg van het interview met professor Hoogerwerf.*
- 24 *NOORS MARMER EN EBBEN HOUT*
Verslag van de B.I.L.-excursie naar het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

SWEATERS * SWEATERS * SWEATERS * SWEATERS

De B.I.L. verkoopt sweaters met de opdruk:

"LEIDEN - ROTTERDAM - PUBLIC ADMINISTRATION"

zie de redaktiefoto voor een voorbeeld.

kleuren: -Blauw met okergele opdruk
-Rood met donkerblauwe opdruk

Prijs: f35,- voor B.I.L.-leden; f40,- voor niet leden. Informatie bij het bestuur.

B.B.

BESTUURSKUNDIGE
BERICHTEN

ISSN: 0920-5772

le jaargang, nummer 2.
een uitgave van de
Bestuurskundige
Interfacultaire Vereni-
ging Leiden.
verschijnt 4 x per jaar

Hoofdredacteur:
Frank Neumann

Eindredacteur:
Bas Berwers

Redactie:
Antoinette Laan
Renato Meloni
Sandra Hogenbirk
Taco Vingerhoed
Rogier Rijnja

Cover design by
Randi van der Toorn
Vrijthoff

Druk: Werkvoorzienings-
schap Zuid-Kennemerland
Haarlem

REDACTIEADRES:
B.B., Rapenburg 59,
2311 GJ Leiden

Abonnementen: B.I.L.-
leden en donateurs
ontvangen B.B. gratis.
Voor niet-leden
bedraagt de abonne-
mentsprijs f 16,- per
studiejaar (4 nummers).

Advertenties:
Sandra Hogenbirk
tel. (071)897056
Renato Meloni
tel. (023)314079

B.I.L. bestuur:
Rogier Rijnja voorzitter
Jaap Hoogenboezem secre-
taris a.i.
Loek Hupkens penning-
meester
Dorothe Hammecher
Frank Neumann
Claartje Bergmans
Joop Ruijgrok

Met dank aan de medewer-
kers van de vakgroep.

HARD WERKEN

Minister van Dijk is van mening dat het zijn ambtenaren aan werklust ontbreekt. De gouverneur van Limburg gaat 's lands langste man opmeten, en *last but not least*, Willeke Alberti is gelukkig in Monaco. Deze en vele andere opzienbarende nieuwsfeiten stonden in de enige nederlandse krant die ik in mijn vakantie mocht kopen. De krant in kwestie (het ochtendblad met de grootste letters) maakt zich waarschijnlijk meer druk om nieuws- en sensatiewaarde dan om informatiewaarde.

Bij de aanschaf van het bedoelde exemplaar beving mij de hoop dat het komende nummer van Bestuurskundige Berichten er toch ietwat anders zou gaan uitzien. Nog meer foto's dan? Grotere letters? Een drie-dimensionale presentatie? Nee, niets van dat alles. Gewoon meer informatiewaarde, en dan zonder saai te worden.

Eigenlijk een overbodige gedachte. Het eerste nummer van Bestuurskundige Berichten heeft zijn kwaliteiten al ruimschoots bewezen. De reacties van de lezers waren positief en vooral het interview met Rosenthal beroerde de (Twentse)gemoederen.

Voor dit tweede, internationaal getinte, nummer hebben wij nogal wat voor U afgereisd. Van het Verre Oosten tot Parijs en Den Haag. De resultaten zijn er dan ook naar: een belangwekkende repliek van Hoogerwerf op de uitingen van Rosenthal, een boeiende Frankrijk-reportage en een interessant interview met de voorzitter van de Tweede Kamer, dr. D. Dolman. Bovendien is er dan ook nog een korte, maar krachtige bijdrage van de vakgroep over een illustere hoogleraar in de economie.

Om een cliché te gebruiken: het is teveel om op te noemen. Beseft U bij het lezen van dit nummer in elk geval dat er door een relatief kleine groep mensen zeer hard aan is gewerkt. Wat dat betreft, kan Minister van Dijk tevreden zijn over zijn aspirant-ambtenaren.

Frank Neumann,
hoofdredacteur.

Na in het eerste nummer van Bestuurskundige Berichten een interview te hebben gehad met Piet Dankert, een hoog geplaatst persoon op internationaal bestuurlijk niveau, richten wij nu de schijnwerpers op iemand uit de nationale politiek: Dolman. Geroemd om zijn kwaliteiten als voorzitter van de Tweede Kamer. Denkend aan hem doemen allerlei opgewonden debatten met een onkreukbare voorzitter op. Wat gaat er eigenlijk om in het hoofd van die man met de hamer? Eens kijken of wij op het Binnenhof het antwoord kunnen vinden...

DOLMAN: „AMBTENAREN MOETEN DIENSTBAAR ZIJN”

Door Sandra Hogenbirk, Antoinette
Laan en Taco Vingerhoed

Eerst even een inleidende vraag. Zou u in het kort uw loopbaan kunnen beschrijven?

"Na mijn studie economie aan de Universiteit van Amsterdam kwam ik te werken bij het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid. In 1966 werd ik plaatsvervangend hoofd directie economische politiek bij het Ministerie van Economische Zaken. Vervolgens werd ik in 1970 Tweede-Kamerlid voor de P.v.d.A. Voorzitter van de Tweede Kamer werd ik in 1979."

STOELENDANS S.G.

De laatste tijd is er nogal wat kritiek geuit op het functioneren van de Tweede Kamer. Zij zou van mede-wetgever veranderd zijn in een doorgeefluik. Bent u het hiermee eens?

"Het is in zoverre waar, dat de wetsvoorstellen die van de regering komen gebaseerd zijn op een regeerakkoord en men mag verwachten dat deze steunen op een meerderheid van de Kamer. De Kamer zelf echter heeft de

mogelijkheid om initiatief-wetsvoorstellen in te dienen. Deze komen meestal vanuit de oppositie. Ze zijn dan een uiting van de manier waarop de oppositie het zou doen als ze in de regering zou zitten, of dienen om de regering tot spoed te dwingen. Natuurlijk is de Kamer een doorgeefluik. De Tweede Kamer geeft namelijk een weergave aan de regering van wat er in de maatschappij leeft. Het lijkt mij echter, dat waar staat en maatschappij zo met elkaar zijn vloechten, en waar de overheid zoveel meer te doen heeft gekregen, het logisch is dat kamerleden, partijen en fracties mede optreden voor maatschappelijke belangengroepen. Het risico is, dat wanneer men een wens bij de regering heeft gedeponeerd, men ook nog het recht houdt de regering daarna te bekritisieren. Zie als voorbeeld het R.S.V.-debat. De Kamer had in die tijd enkele dure wensen, maar nu heeft die zelfde Kamer de regering verweten, dat zij het geld over de balk heeft gesmeten. Terwijl dat voor een deel aan de Kamer zelf te wijten was. De Kamer moet wat kritischer zijn. Ik hoop dat de Kamer uit dit debat een aantal conclusies heeft getrokken."

Na deze problemen van de Tweede Kamer willen we nu overgaan naar de Eerste Kamer. Heeft de Eerste Kamer in ons huidige politieke bestel nog wel bestaansrecht?

"Ik zelf ben voor afschaffing van de Eerste Kamer. Dit is ook het standpunt van mijn partij. De Tweede Kamer is in meerderheid tegen afschaffing, terwijl er voor een grondwetswijziging 2/3 meerderheid nodig is. Er zijn een aantal redenen waarom ik voor afschaffing van de Eerste Kamer ben. Ten eerste werkt de Eerste Kamer vertragend. Ten tweede wint zij de laatste tijd aan eigenwijsheid. Een voorbeeld hiervan is de wens van de overgrote meerderheid van de Tweede Kamer om van het meerderheidsrecht met betrekking tot het recht van enquête een minderheidsrecht te maken. Volgens de huidige regels heeft de Tweede Kamer een normale meerderheid nodig om een parlementaire enquête in te stellen. Gepoogd is dit terug te brengen tot een 1/5 en vervolgens 1/3 meerderheid. Dit is andermaal door de Eerste Kamer afgewezen. Dit vind ik een typisch punt waar de Eerste Kamer haar bevoegdheid overschrijdt. Men moet zich beperken tot het controleren van onzorgvuldigheden en het toetsen van het wetsvoorstel aan de Grondwet. De Eerste Kamer mag niet op de stoel van de Tweede Kamer gaan zitten. Zij moet er niet een mening op na houden, anders dan die van de partijgenoten in de Tweede Kamer.

Ten derde, wat het controleren op onzorgvuldigheden en het toetsen aan de Grondwet aangaat, ben ik van mening dat, wanneer de Tweede Kamer een fout maakt, de samenleving de Tweede Kamer wel op de vingers tikt. Hierin heeft de Tweede Kamer zelf de mogelijkheid om alsnog correcties aan te brengen. Ten vierde ben ik ook van mening dat de Eerste Kamer als het ware een schaduw van de Tweede Kamer is. De Eerste Kamer hoort tenslotte precies eenzelfde afspiegeling van de politieke mening van het nederlandse volk te zijn, als de Tweede Kamer dit is. Naar mijn mening is de Eerste Kamer in Nederland dus overbodig."

Waarom is de Tweede Kamer in meerderheid dan toch voor handhaving van de Eerste Kamer?

"De twee argumenten vóór handhaving van de Eerste Kamer zijn de volgende. De Eerste Kamer kijkt op de vingers van de Tweede Kamer, hierdoor worden het inslapen en het maken van fouten door de Tweede Kamer voorkomen. Eerste Kamer-leden zijn part-time-politici. Ze zouden dichter bij de maatschappij staan. Dit laatste argument overtuigt mij niet. Als men iets wil, kan men altijd de Tweede Kamer een brief schrijven. Men wil suggeren dat vakbondsmensen, burgemeesters van grote steden en hoogleraren mensen zijn die verstandiger zijn dan die gewone kamerleden, omdat ze meer door de samenleving beïnvloed worden."

In het Engelse House of Commons gaat het er af en toe nogal rumoerig aan toe. Zouden zulke toestanden in de Tweede Kamer de politiek niet aantrekkelijker maken?

"Nee, toestanden als in Engeland zou ik niet kunnen waarderen. Deze zouden niet zo gauw voorkomen in Nederland, omdat de omvang van het nederlandse parlement in vergelijking met het buitenland veel kleiner is. In Nederland is de Kamer relatief gemakkelijk in de hand te houden. Natuurlijk wekt het ene onderwerp meer emotie op dan het andere. Kernwapens liggen wel wat gevoeliger dan de ruilverkaveling van de Flevopolder. Mijn kritiek op het optreden van de Tweede Kamer-leden is juist dat men te veel en te lang interrumpeert. Vele leden hebben niet de rust en de zelfbeheersing om tijdens een speech aantekeningen te maken en dan na de speech de spreker hierover aan te spreken. Ik houd ze voortdurend voor dat het veel effectiever is in de tweede termijn op zo'n speech terug te komen. Sommigen zijn echter hardleers ; ze snappen het nu nog niet."

KWALITEIT

Zouden kamerleden in uw visie een bepaalde kennis moeten hebben om in de Kamer te komen?

"Hij of zij moet een gezond politiek oordeel hebben, snel reageren op nieuwe feiten en bereid zijn om concessies te doen. Mensen die zich helemaal ingraven in een speciaal gebied zijn dus niet geschikt. Men moet dus over de politiek in het algemeen zijn oordeel kunnen vormen, in een team kunnen werken voor het nederlandse volk en het belangrijkste is wel dat men met het eigen partijprogramma uit de voeten kan. Wat veel voorkomt bij partijen, is dat zij zoveel mogelijk groepen (minderheden) wil vertegenwoordigen en dat zij die dan een plaats op de lijst willen geven. Dat gaat dan in de trand van : er moeten extra vrouwen gezocht worden om hun aandeel in de politieke mening van de partij te vergroten. "

Is er vaak sprake van onenigheid tussen kamerleden en hun achterban? Zo ja, wat merkt u daar van?

"Ik merk het nauwelijks. Soms zakt een kamerlid ineens sterk op de verkiezingslijst. Het partijbestuur geeft in zo'n geval niet graag toe dat dit ligt aan een meningsverschil. Als reden wordt vaak een of andere futiliteit opgegeven. Het is namelijk niet zo, dat, wanneer je eenmaal gekozen bent je de partij aan een lijntje kunt houden. Zo'n verlaging op de verkiezingslijst zie je niet alleen bij het CDA met de loyalisten, maar ook bij de VVD en bij mijn eigen partij. Willemse, die ik persoonlijk een erg goed kamerlid vind, laat zien dat zo'n verlaging op de verkiezingslijst ook bij kleinere partijen kan gebeuren. Hij is namelijk door zijn eigen partij, de PSP, op nummer vier gezet. Een ander verwijt aan het adres van de kamerleden is, dat ze zich laten behandelen als zetbazen van hun partij. Dit verwijt vind ik onterecht. Men zegt echt zijn eigen mening. In mijn eigen partij zie je mensen met het congres 'vechten'. Iemand als Kombrink gaat dan echt in de slag met het congres."

Verwacht u dat er in Nederland over enkele jaren net zo'n verkiezingscircus zal losbarsten als in de Verenigde Staten gebruikelijk is, met andere woorden, zullen u en de P.v.d.A. zich ook met toeters, bellen, reclame en andere overdreven zaken bezig gaan houden?

"De verkiezingen in Nederland zullen nooit zo worden als die in de Verenigde Staten, omdat het bedrijfsleven zich hier niet inkoopt in de verkiezingscampagne. Dat soort corruptieve zaken komen hier niet voor. De mannetjesmakerij bestaat wel, maar slechts voor een beperkte groep (lijsttrekkers). Wat ik wel op prijs zou stellen is, wanneer iemand, die in het bedrijfsleven succesvol is, op latere leeftijd overstapt naar de politiek. Een soortgelijk iets zien we ook in Amerika. President Reagan is niet president geworden omdat hij acteur is geweest, maar omdat hij het

naar de mening van de kiezers goed had gedaan als gouverneur van de grootste staat. In het bijzonder op het gebied van de bezuinigingen. Daar is veel minder van gekomen toen hij eenmaal president was. Naar mijn mening voert hij daarom een slecht beleid."

REALITEIT

Om terug te keren naar de realiteit. Is het niet moeilijk uw taak als voorzitter en die van kamerlid gescheiden te houden?

"Nee, dat vind ik niet moeilijk. In mijn eigen fractie zeg ik waar het op staat, maar in de Kamer heb ik een andere functie. Bij deze functie als voorzitter is het een kwestie van inschatten. Bij sommige debatten wordt er echt zinloos geinterrumpeerd. Wanneer echter een bewindsman staat te schutten, móet er geinterrumpeerd worden en wel gelijk! Deze interrupties probeer ik qua tijd evenredig te verdelen over de partijen. De grootste frustratie voel ik zelf, wanneer een fractiegenoot van mij een goed standpunt staat te verpesten door een slecht betoog. Wanneer dit echter gebeurt bij iemand van een andere fractie krijg ik wel eens de neiging extra spreektijd te geven. (...)Wat ik natuurlijk niet doe."

Wat zijn zo vlak na de verkiezingen uw ideeën omtrent vernieuwingsvoorstellen met betrekking tot de verkiezingen en de kabinetsformatie?

"Van een vervroeging van de verkiezingen naar maart, net zo min als een referendum, ben ik een voorstander. De kabinetsformatie zou mijns inziens veel sneller kunnen. Bij verkiezingen in mei zou er in juni een kabinet moeten zijn. Persoonlijk ben ik een voorstander van de verkiezing van de kabinetsformateur bij motie. Men moet niet zeuren als de verkiezingsuitslag bekend is. Er zijn nu ook zes weken tussen de raadsverkiezingen en de installatie van het college van B & W. Er zijn twee dingen die een politi-

cus moet kunnen. Ten eerste : het eigen standpunt presenteren tegenover de kiezers, en ten tweede : zaken doen. Men is een slecht politicus als men slechts een van de twee kan. Men moet bereid zijn om naar gelang de machtsverhoudingen concessies te doen, en eventueel de conclusie te trekken dat het er niet in zit. Het is dan misschien vruchtbaarder om vier jaar in de oppositie te gaan. Verkiezingsuitslagen geven maar een beperkt aantal mogelijkheden, die moeten snel afgetast worden op een zakelijke manier. Een partij die hervormingsgezind is, wil natuurlijk regeren ; wijst de verkiezingsuitslag echter anders uit, dan moet de P.v.d.A. niet zeuren. Dan heeft het nederlandse volk het zo gewild."

Zou het bij de departementen geen moeilijkheden geven van een CDA/VVD-regering naar een P.v.d.A.-regering te gaan?

"Nee, ambtenaren zijn dienstbaar. Is men dit niet, dan moet men opstappen. Er vindt echter wel steeds meer politisering van ambtenaren plaats. Zij gaan steeds meer in het openbaar dingen schreeuwen op gezag van de bewindsman. De politieke verantwoordelijkheid blijft bij de minister, maar sommige ambtenaren doen alsof zij de hele hap leiden! Ik vind dat het huidige kabinet daar veel te weinig aandacht aan besteedt. Ambtenaren zouden korter gehouden moeten worden! Zeker wat uitspraken in het openbaar betreft. Zij hebben het niet voor het zeggen. Ik vind wel dat ambtenaren op sommige momenten in de Kamer aanwezig zouden moeten zijn om feitelijke informatie te geven. Niet om het beleid te verdedigen. Verder is contact tussen ambtenaren en kamerleden zeer belangrijk. Hoewel die contacten zeer verschillend zijn, soms sterk, soms heel erg zwak. Over het algemeen zijn de ambtenaren loyaal. Kamerleden vinden in toenemende mate de weg naar de departementen. Dit is ook nodig, als je je goed wilt inwerken."

En om dit interview af te ronden : heeft u verder nog ambities?

"Nee, voorlopig niet. Ik vind dit zo'n beetje de mooiste functie die ik me kan bedenken."

M.E.D.E.D.E.L.I.N.G.E.N

STUDIEBEURS

Voor de eerste maal stelt het NCD, Nederlands Centrum van Directeuren en Commissarissen, voor het cursusjaar 1986/1987 een prijs ter beschikking, in de vorm van een beurs voor een aanvullende studiebeurs aan een wetenschappelijk instituut in het buitenland, ter grootte van f 25.000,-. Die beurs wordt toegekend aan een student of afgestudeerde aan een instelling van het wetenschappelijk of hoger beroepsonderwijs in Nederland, die, naar het oordeel van een door het NCD te benoemen jury, een uitstekend werkstuk (bijv. scriptie, afstudeer-opdracht e.d.) heeft geproduceerd, hetwelk

- * een onderwerp behandelt op het terrein van het bedrijfsleven,
  - * conform de doelstelling van het NCD van bijzonder belang is voor zijn leden,
  - * een bijdrage kan leveren tot kwaliteitsverbetering van ondernemingsleiding en management in Nederland.
- Het NCD is een vereniging met ruim 3200 leden. Het stelt zich o.m. ten doel aandacht te vragen voor de taak van de ondernemingsdirecteur en van de commissaris en hun kennis en vaardigheden op peil te houden. Kandidaten voor deze NCD-studiebeurs kunnen hun werkstuk voor 1 maart 1987 opsturen aan het NCD-secretariaat, postbus 5451, 1007 AL AMSTERDAM. De prijs zal tijdens ons jaarcongres eind april, begin mei 1987 aan een van de kandidaten worden uitgereikt. Voor nadere inlichtingen kunt u terecht bij de directeur van het NCD, drs. H. A. C. Kerckhoff of bij zijn medewerker drs. C. van den Heuvel (tel. 020-646211, tst. 25 of 27)

A.L.V.
Aan de leden

Het bestuur van de B.I.L. nodigt U uit tot het bijwonen van de jaarlijkse algemene ledenvergadering

M.E.D.E.D.E.L.I.N.G.E.N

Deze vergadering zal gehouden worden op donderdag 23 oktober a.s., in de Juridische Faculteit, Hugo de Grootstraat 27, Leiden. De aanvang is om 20.00 uur.

TENTAMENUITSLAGEN

EERSTEJAARS

Tentamen SNWV d.d. 29 mei 1986
voldoende 83%
onvoldoende 17%

Tentamen bestuurskunde-thema's
d.d. 3 juni 1986
voldoende 62%
onvoldoende 38%

Tentamen economie d.d. 9 juni 1986
voldoende 82%
onvoldoende 18%

Tentamen M&T 1b d.d. 24 juni 1986
voldoende 67%
onvoldoende 33%

Tentamen C.A. d.d. 29 mei 1986
voldoende 50%
onvoldoende 50%

herkansingen

Tentamen SNWV d.d. 12 aug. 1986
voldoende 80%
onvoldoende 20%

Tentamen bestuurskunde-thema's
d.d. 18 aug. 1986
voldoende 53%
onvoldoende 47%

Tentamen economie d.d. 8 aug. 1986
voldoende 79%
onvoldoende 21%

Tentamen C.A. d.d. 12 aug. 1986
voldoende 84%
onvoldoende 16%

Tentamen Inleiding Bestuurskunde
d.d. 15 aug. 1986
voldoende 75%
onvoldoende 25%

M.E.D.E.D.E.L.I.N.G.E.N

Tentamen politicologie

eerste deeltentamen 20 aug. 1986
voldoende 0%
onvoldoende 100%
tweede deeltentamen 20 aug. 1986
voldoende 47%
onvoldoende 53%

Tentamen M&T 1a d.d. 19 aug. 1986
voldoende 100%
onvoldoende 0%

Tentamen sociologie

Empirische soc. d.d. 21 aug. 1986
voldoende 67%
onvoldoende 33%
Theoretische soc. d.d. 21 aug. 1986
voldoende 48%
onvoldoende 52%

Tentamenresultaten van M&T waren bij het ter perse gaan van dit nummer nog niet bekend.

TWEEDEJAARS

Tentamen Hoofdlijnen der Bestuurskunde (module 11) d.d. 11 juni 1986
voldoende 39%
onvoldoende 61%

Tentamen Organisatie en Managementkennis (module 12) d.d. 11 juni 1986
voldoende 72%
onvoldoende 28%

Tentamen Beleidsanalyse (module 13) d.d. 12 juni 1986
voldoende 52%
onvoldoende 48%

Tentamen Beslissingstheorie (module 14) d.d. 12 juni 1986
voldoende 37%
onvoldoende 63%

Tentamen Statistiek d.d. 26 juni 1986
voldoende 61%
onvoldoende 39%

herkansingen

Tentamen Economische Politiek en Openbare Financiën d.d. 22 aug. 1986
voldoende 62%
onvoldoende 38%

Tentamen Beleid en Sturing d.d. 15 aug. 1986
voldoende 42%
onvoldoende 58%

Tentamen Statistiek d.d. 7 aug. 1986
voldoende 60%
onvoldoende 40%

Tentamen Interne Organisatie en Management II d.d. 2 sept. 1986
voldoende 71%
onvoldoende 29%

Tentamen Staats- en Bestuursrecht d.d. 19 aug. 1986
voldoende 44%
onvoldoende 56%

(ingezonden mededeling)

**U WEET NATUURLIJK AL
DAT WIJ
T-shirts,
sweaters en
katoenen tassen
DRUKKEN,**

MAAR WIJ MAKEN OOK
stickers,
reklameborden,
vlaggen, etc.

EMD
productions

KORT RAPENBURG 17
2311 GC LEIDEN
TEL. 071-126810

M.E.D.E.D.E

(ingezonden mededeling)

informatie over de grootste dienstverlener in ons land

Vrijwel iedere Nederlander wordt per dag een aantal keren geconfronteerd met de diensten van het Staatsbedrijf der PTT. Een bedrijf dat dagelijks miljoenen contacten legt, variërend van briefbestellingen, telefoongesprekken en televisieverbindingen tot financiële transacties. Dat hierdoor iedereen op de hoogte is van alle specifieke PTT-taken, de structuur en de werkwijze van het bedrijf, kan nauwelijks worden verwacht. Daarvoor is de omvang en de veelzijdigheid van het geboden pakket te groot. Een bedrijf als de PTT, met een personeelsbestand van 100.000 mensen, een omzet van 9 miljard en een investeringsniveau van circa 1,5 miljard per jaar leert men niet zomaar kennen. Hierbij komt nog dat de groei van het dienstenpakket en de invoering van nieuwe productieprocessen steeds nieuwe werkzaamheden aan de oude toevoegen, o.a. op de gebieden administratieve automatisering,

marketing, operations research, organisatie-ontwikkeling en commercie.

Docenten en studenten bij instellingen, die opleidingen verzorgen in disciplines, die men ook bij de PTT terug kan vinden, hoeven echter niet onkundig te blijven van de wijze waarop de PTT het werkpakket uitvoert en vernieuwt.

De Dienst Onderwijscontacten geeft u graag informatie over de PTT.

Er zijn ook mogelijkheden om b.v. in samenwerking met een studievereniging studiebezoeken te organiseren voor kleinere groepen studenten, die verder zijn gevorderd in hun studie.

Tevens kan deze dienst algemene informatie verstrekken over functies bij de PTT die mogelijk anderszins aansluiten op uw opleiding.

Richt uw verzoek aan:
Dienst Onderwijscontacten
Postbus 30000
2500 GA 's-Gravenhage
Telefoon (070) 75 23 57.

ptt

onderwijscontacten

(ingezonden mededeling)

BON

U MAG DEZE BON INLEVEREN BIJ BARRERA, ESPERANCE OF BIJ DE UIL. MAAR ALLÉÉN BIJ

KRIJGT U DAN UW TWEEDE PILSBIERTJE GRATIS
PIETERSKERKCHOORSTEEG 24 LEIDEN

GRATIS BIER

COPIJSLUITING

VOLGENDE NUMMER:

1 december

ONDER JURISTEN

Door Jouke de Vries

Professor Jan Pen nam onlangs afscheid van de Universiteit van Groningen. Volgens ingewijden is Pen een van de hoofdpersonen uit de roman "Onder professoren" van Willem Frederik Hermans. De titel van het afscheidscollege, "Onder Juristen" kan in dit verband als een vingerwijzing worden beschouwd.

Pen schijnt als hoogleraar een illuster persoon te zijn geweest. Het verhaal gaat dat hij 's zomers altijd tentamen afnam op de fiets. Kunt u zich het voorstellen, een bestuurskunde-tentamen, fietsend naar de Wassenaarse Slag! "En mevrouw, wat verstaan wij onder een fietspadenbeleid?"

Jan Pen doceerde jarenlang economie aan de Rechtenfaculteit in Groningen, en joeg met Keynesiaanse modellen de juristen in spé de stuipen op het lijf. In zijn afscheidscollege vraagt hij zich af of de denkwijze en de omgangsvormen van juristen iets hebben waar economen hun voordeel mee kunnen doen. Om deze vraag te beantwoorden vergelijkt Pen de objecten van beide wetenschappen. De economie heeft als object 'de mensen en de maatschappij' en is sterk empirisch ingesteld. Het object van de rechtswetenschap is daarentegen het recht en dat is typisch het produkt van de menselijke geest, waardoor het een geesteswetenschap is.

Volgens Pen bestaat er tussen de economie en het recht een kloof: "Deze kloof kan als volgt worden geformuleerd: terwijl economen vragen: 'hoeveel geld?' - en het dan vaak niet weten, vragen juristen: 'wat geldt?' En dan geven ze in de regel een overzichtelijk antwoord. Het verschil schuilt in de twintigste letter van het alfabet; dit blijkt meer dan een petite différence."

Maar Pen stelt dat de kloof tussen beide wetenschappen verkleind kan worden door een deel van de economie op te vatten als een geesteswetenschap. Een deel van de economen houdt zich namelijk bezig met het bestuderen van het werk van andere economen en is als het ware bezig met een vergelijkend warenonderzoek. De zwakke en sterke punten van verschillende theorieën worden onderzocht. "De discipline die dit probeert zou men meta-economie kunnen noemen." Deze meta-economie lijkt op de rechtswetenschap omdat het ook een geesteswetenschap is. Op het punt van het vergelijkend warenonderzoek kunnen economen volgens Pen iets leren van juristen die al eeuwenlang met dit bijltje hakken:

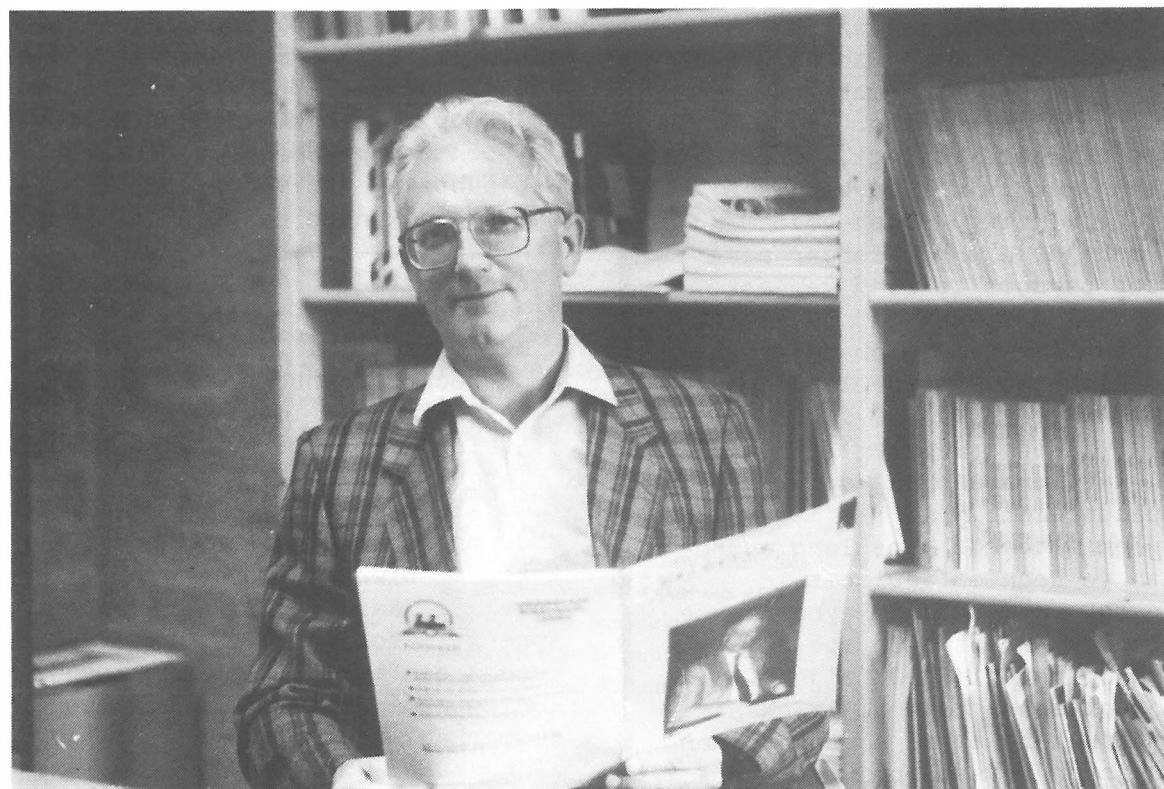
- 1) juristen zijn ingesteld op meningsverschillen ;
- 2) de rechtswetenschap is minder gevoelig voor ideologieën ;
- 3) juristen kunnen terugzien op een lange traditie van spreken en luisteren.

Geconcludeerd kan worden dat het gezegde 'Wiens brood men eet (in dit geval 30 jaar), diens woord men spreekt', ook voor Pen opgaat. Er kunnen een aantal kanttekeningen worden geplaatst bij de positieve kenmerken van juristen. Juristen zijn naar mijn mening veel meer ingesteld op harmonie dan conflict, waardoor zij vele meningsverschillen niet meer signaleren. Dat het recht minder gevoelig zou zijn voor ideologieën kan verklaard worden uit het feit dat het recht zelf een ideologie is. En dat juristen een lange traditie van spreken en luisteren hebben is best mogelijk, maar dat kun je ook als een kip zonder kop doen. Tenslotte, het betoog is gebaseerd op ervaringen in de Groningse Rechtenfaculteit. Het is de vraag of Eizenga en Halberstadt t.z.t. tot dezelfde conclusie komen.

J. Pen, "Onder Juristen, pleidooi voor een meta-economie". Afscheidscollege op 3 juni 1986 aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Wolters-Noordhoff Groningen 1986. f 7,50.

HOGERWERF PLEIT VOOR LANDELIJKE SAMENWERKING BESTUURSKUNDE

„LAAT HONDERD BLOEMEN BLOEIEN”

Het kost een behoorlijke rit om het Verre Oosten te bereiken. Groot is onze vreugde dan ook als vanachter het industrieterrein de contouren van de Universiteit Twente opdoemen. In een van de kamers van het met smaakvol beton doortrokken gebouw van de afdeling "BSK" zit professor Hoogerwerf reeds startklaar om, op ons verzoek, in te gaan op enige uitspraken, die de Rotterdamse hoogleraar Rosenthal deed in Bestuurskundige Berichten I van mei jongst leden.

"Voor Twente komt de vijand uit het westen", sprak Rosenthal in ons debuutnummer. "Niks daarvan", vindt Hoogerwerf.

Door: Bas Berwers
Frank Neumann
Rogier Rijnja

"Twente ziet geen enkele andere studierichting als een vijand, ik zou zelfs willen zeggen: we zien ze nauwelijks als concurrenten. Wij vinden dat onze positie vrij sterk is, dat we behoorlijk groeien, ook sinds de

vestiging van de studierichting Leiden/Rotterdam. Om het even samen te vatten: we hebben 900 studenten; we hebben 206 eerstejaars dit jaar, dat is meer dan er ooit geweest zijn, we zijn met 100 eerstejaars begonnen; we hebben tegen de 100 personeelsleden; we hebben 180 afgestudeerden; er zijn in de krap 10 jaar dat we nu draaien zo ongeveer duizend publicaties verricht; er

Prof. dr. A. Hoogerwerf wordt in 1931 geboren. Na de HBS is hij gedurende twaalf jaar werkzaam als dagbladjournalist, o.a. bij 'Trouw'. Van 1954 tot 1960 studeert hij politicologie aan de VU te Amsterdam. In de jaren '60 is hij staflid en lector aan de VU. Van 1969 tot 1975 werkt hij als hoogleraar politicologie aan de Universiteit te Nijmegen. In '75 stapt hij over naar Twente, om als hoogleraar 'beleidsprocessen in het openbaar bestuur' in dienst te treden van de TH. Hoogerwerf's interesse gaat voornamelijk uit naar effecten en processen van beleid, veronderstellingen die aan beleid ten grondslag liggen, en beleidstheorieën.

zijn 15 dissertaties verdedigd; we hebben tientallen onderzoekscontracten verworven; diverse mensen hebben eervolle benoemingen elders gekregen of kunnen krijgen; diverse proefschriften zijn met een prijs beloond; dit alles tien jaar na de start. Als Leiden en Rotterdam iets dergelijks in tien jaar weten te bereiken, en dat lijkt me helemaal nog niet zo gemakkelijk, dan zal ik ze graag gelukwensen. Dit alles neemt niet weg dat de positie van het totaal van de bestuurskunde in Nederland, en dan denk ik niet alleen aan Twente, maar ook aan Leiden, Rotterdam en wat er nog meer is, nog steeds zwak is op het totaal van de wetenschappen in Nederland. Ook de positie van de sociale wetenschappen als geheel is zwak, we staan eigenlijk voortdurend aan bedreigingen bloot. Ik ben daarom geneigd te zeggen: wat wij nodig hebben is landelijke samenwerking, uitwisseling van ideeën, contacten. Dat Schuyt en Van Doorn, toch niet de eersten de besten, zich verlagen tot dergelijke gemene aanvallen op de bestuurskunde (Mare 3/10/85, red.), is tekenend voor de moeilijke situatie waarin de bestuurskunde in Nederland zich bevindt.

Het is helaas zo dat enkele mensen, vooral in Rotterdam, een heel enkele keer in Leiden, een beetje vijandig tegen Twente doen. De heer Rosenthal maakt het in dit opzicht het meest bont. Ik heb eerst gedacht dat het een voorbijgaand verschijnsel was, dat verband hield met zijn jeugd en ook met de onvolwassenheid van de Rotterdamse studierichting, maar het blijkt nu chronisch te zijn en dat vind ik zorgwekkend. Wat er achter zit weet ik niet; ik neem aan dat hij nuchter was toen dat interview werd afgenomen.

Kinderachtig

De heer Rosenthal zegt: "In het buitenland hebben ze een leerstoel 'public administration', zoals wij in Rotterdam/Leiden een leerstoel bestuurskunde hebben." Nu maakt het naar mijn idee voor de gang van zaken in zo'n studierichting bijzonder weinig uit of er ook een leeropdracht 'bestuurskunde' is of niet. Kijk, de heer Rosenthal zou zo ongeveer hetzelfde doen als hij nu doet wanneer hij geen bestuurskunde in zijn leeropdracht had, als die heette 'politicologie van het openbaar bestuur' of zoiets. Het gaat dus om de naamgeving. We hebben niet één hoogleraar bestuurskunde, we hebben acht hoogleraren bestuurskunde. We zijn allemaal bestuurskundigen, in die zin dat we het openbaar bestuur bestuderen, primair vanuit onze eigen discipline, maar in samenwerking met de andere disciplines. Ik vind het daarom kinderachtig van Rosenthal om te suggereren dat de naamgeving een wezenlijk verschil maakt. Dat vak, dat internationaal als 'public administration' wordt aangeduid, heeft internationaal een zeer lage wetenschappelijke status*. Als je op congressen komt, bijvoorbeeld van politicologen, en je zegt dat je in de public administration zit, dan halen ze hun neus op. De status van public administration is aanzienlijk lager dan die van de politicologie, de sociologie, de economie en het

* We wilden eigenlijk iets anders op die sweatshirts zetten.

recht. Ook in Nederland zijn congressen van bijvoorbeeld de Nederlandse kring voor Wetenschap en Politiek of de Vereniging voor Sociologie van een aanzienlijk hoger niveau dan die van de Vereniging voor Bestuurskunde. Dat komt door het gevaar van amateurisme. Als je zegt : " Ik heb een leeropdracht bestuurskunde ", dan betekent dat, dat je je in de volle zin met het openbaar bestuur bezighoudt. Dat kan alleen maar tot amateurisme leiden.

Laat ik nog een toelichtende opmerking maken. Mijn idee is, dat ze bij bedrijfskunde een aantal fouten hebben gemaakt van voorbarige integratie, van het loslaten van de band met de moederdisciplines, waardoor de bedrijfskunde in Nederland een lage status heeft. Ze kunnen bijna geen gepromoveerden vinden voor hoogleraren, ZWO-aanvragen hebben ze bijna niet, dat soort dingen zijn indicaties van kwaliteit. Naar mijn idee zal deze mode in de bedrijfskunde binnen afzienbare tijd over zijn. Ik hoor al geluiden uit het bedrijfsleven, dat men ontdekt dat bedrijfskunde niet altijd evenveel voorstelt. Dat heeft te maken met de dingen die wij zojuist bespraken, en dat willen wij voor de bestuurskunde voorkomen.

In 't Veld

Ik ga nog even door met mijn geachte collega, de heer Rosenthal. "Op verzoek van niet de geringste in Nederland ga ik die polemiek (met Hoogerwerf dus) hervatten in de zomermaanden met een groot stuk over de Twentse bestuurskunde en vooral het falen van het Twentse bestuurskundig onderzoek." De heer Rosenthal maakt zich belachelijk door als een soort self-made-godfather de Twentse bestuurskunde te gaan zitten beoordelen. Hij overschat zijn positie schromelijk. Ik daag de heer Rosenthal uit om te zeggen wie die ' niet de geringste ' is. Iedereen, aan wie ik dit stuk heb laten lezen, zegt : dat is In 't Veld. Rosenthal heeft een welbekende relatie met deze directeur-generaal, daar zijn ook grote stukken over in de krant verschenen. Als die ' iemand ' dan zo'n

"De fouten van bedrijfskunde willen we voor bestuurskunde voorkomen"

' niet de geringste ' is, dan zou deze ook evenwichtig moeten zijn en zou hij bijvoorbeeld aan Twente moeten vragen om Rotterdam eens te evalueren. Dat zou eerlijk zijn : Rotterdam (Rosenthal) evalueert Twente, Twente evalueert Rotterdam. Maar ik zeg daarbij, ter geruststelling van Rosenthal : ik heb wel wat beters te doen. Twente is overigens enkele jaren geleden geëvalueerd in een zeer omvangrijk rapport van de afdeling zelf, behandeld door de Werkgroep Bestuurswetenschappen van de Academische Raad en deze werkgroep is tot een zeer positieve conclusie gekomen over de Twentse opleiding. Dat was toen nodig voor het verwerven van een positie in het academisch statuut. Wij zijn dus al geëvalueerd, dus waarom Rosenthal in zijn eentje dat werk van die werkgroep nog eens wil overdoen, is mij niet geheel duidelijk.

En dan weet hij blijkbaar ook dat het Twents bestuurskundig onderzoek heeft gefaald. Ik constateer even, dat sinds wij hier tien jaar geleden begonnen er 1000 publicaties zijn verschenen. Zou Rosenthal die allemaal gelezen hebben? Er verschijnen momenteel zo'n 100 à 200 publicaties per jaar ; ze worden veel geciteerd, veel gekocht ; we hebben hier 15 dissertaties gehad ; er zijn prijzen toegekend door de Vereniging voor Bestuurskunde voor de proefschriften van Bressers en Maarse , door de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek voor het proefschrift van Van Deth we hebben 11 ZWO-subsidies in de wacht gesleept ; we hebben voorwaardelijke programma's voor het onderzoek gemaakt, die in het kader van de voorwaardelijke financiering landelijk zijn goedgekeurd ; we hebben de evaluatie gehad door de Werkgroep Bestuurswetenschappen met positief resultaat ; diverse van onze docenten hebben eervolle benoelingen

elders gekregen of kunnen krijgen als hoogleraar. Durft iemand als Rosenthal bij deze prestaties zo'n uitspraak te doen?

In dit verband maakt Rosenthal ook nog de opmerking, dat de Twentse formule in Konstanz zou zijn teruggefloten. Dat lijkt mij feitelijk gewoon niet juist, gezien de informatie die ik heb, maar het zou mij ook niet erg imponeren. Als iets, wat hier wordt opgezet, elders volgens een vergelijkbare formule wordt opgezet, en daar niet lukt, dan is dat helemaal geen bewijs tegen onze formule. Het zou bijvoorbeeld kunnen zijn, dat ze daar niet de juiste mensen benoemd hebben. Bovendien is bestuurskunde volgens de Rosenthal-formule internationaal een lachertje, het heeft internationaal weinig wetenschappelijk prestige. "

Conservatief

Toch zegt hij zelf, dat in Amerika op enkele universiteiten zijn formule met een vak 'bestuurskunde' wél opgeld doet...

"Er zijn gewoon studierichtingen bestuurskunde, waar ze een leerstoel ' public administration ' hebben, en er zijn er, waar ze hem niet hebben. Ik zeg dan maar: laat honderd bloemen bloeien. Doe in 's hemels naam niet zo dogmatisch als Rosenthal, zo van ' ik Rosenthal weet precies hoe het moet, en de anderen, die het niet met mij eens zijn, deugen niet'. Waar slaat dat nou op! Dat is toch geen wetenschappelijke mentaliteit! Dan nog een opmerking van Rosenthal, die bijzonder merkwaardig is. "Wat mijn grote probleem met de Twentse opleiding is, is dat daar een bepaalde manier van denken wordt geïntroduceerd binnen de zogeheten opleiding bestuurskunde die studenten weerhoudt van een kritisch oog op bestuurlijke vraagstukken." Je moet maar durven! Kritisch denken over het openbaar bestuur is van begin af aan onze leidraad geweest. Dat komt onder meer tot uiting in het feit, dat in onze opleiding bijvoorbeeld aandacht is voor evaluatie. Evalu-

atie is kritische beoordeling! Onze opleiding is juist doordrongen van kritiek, en ik dacht eerlijk gezegd juist, dat een verschil tussen Rotterdam en Twente, en ook een bezwaar van Rosenthal tegen Twente is, dat wij nogal kritisch staan ten opzichte van het openbaar bestuur, dat wij vinden dat het in veel opzichten voor verbetering vatbaar is. Rotterdam zit wat dat betreft veel meer in de conservatieve hoek, een conservatieve bestuurskunde, die het wel goed vindt zoals het gaat in het openbaar bestuur.

Dan heeft Rosenthal nog zo'n mooie uitspraak. " In Twente wordt heilig verklaard de zogeheten rationele besluitvormingsmethode." Niemand in onze afdeling verklaart rationele besluitvorming heilig. Wel zeggen wij : een maatstaf die men in de praktijk van het openbaar bestuur vrij algemeen hanteert, is die van ' het moet er toch min of meer rationeel aan toegaan in het openbaar bestuur ' . Wanneer je het begrip ' rationeel ' uitlegt, is dat in ieder geval : doelgericht, doeltreffend, doelmatig. Dat zijn slagwoorden uit de praktijk van het openbaar bestuur. Maar daar streven we niet alléén naar, we streven ook naar vergroting van de legitimiteit, van de democratie, van zinvolle taakverdeling en coördinatie."

Dus voor een deel sluit u zich wel bij het 'satisficing' van Rosenthal aan?

"Voor zover wij met rationaliteit werken, is dat vooral subjectieve rationaliteit, dat betekent : mensen, dus ook bestuurders, trachten rationeel te handelen, binnen het kader van een vereenvoudigd beeld van de werkelijkheid, binnen het kader van beperkte informatie. Dit is de grondgedachte die je in veel publicaties van mensen van de afdeling tegen komt. Als je dat ' satisficing ' wil noemen, dan mag dat van mij."

vervolg op pagina 22

FRANKRIJK & NEDERLAND

"En France on laisse en repos ceux qui mettent le feu, et on persécute ceux qui sonnent le tocsin".¹ Een in het buitenland algemeen aanvaarde omschrijving voor de Nederlandse volks-aard is: "Als Europa brandt, smeult het in Nederland". Emotioneel vuur versus Calvinistische kalmte. Betrekkingen tussen Nederland en Frankrijk zijn dus zeker de moeite waard om eens nader te bestuderen. Dat hebben wij voor U gedaan, met als resultaat deze reportage, die ook nog een korte blik geeft op de buitenlandse dienst. De exclusieve bronnen waren: E. Braine, eerste ambassadesecretaris van de Franse ambassade, J. de la Ferrière, ambassadeur in Den Haag en Jhr. Mr. M. Vegelin van Claerbergen, ambassadeur in Parijs. Het eerste gedeelte van de reportage is het resultaat van een indringend gesprek met monsieur Braine en het overige gedeelte wordt gevormd door interviews met beide ambassadeurs

Door: Rogier Rijnja, Frank Neumann, Claartje Bergmans en Renato Meloni.

De nederlands-franse betrekkingen zijn sinds de oprichting van de EEG in 1957 eigenlijk schrikbarend slecht geweest. Dat is enerzijds te wijten aan het verschil in aard van de landen en anderzijds aan enkele concrete gebeurtenissen.

Het fundamentele verschil in mentaliteit, noordelijke nuchterheid versus zuidelijke emotionaliteit, is een belangrijke constante die beide landen alleen maar uit elkaar kan drijven. Als voorbeeld kan het franse nationalisme genoemd worden, dat in W.O.I vaak uitmondde in extreem-nationalistische zelfmoordacties.

Dit brengt ons op een belangrijk verschil in historische achtergrond tussen Nederland en Frankrijk. De franse geschiedenis wordt namelijk gekenmerkt door discontinuïteit: revoluties gevolgd door contrarevoluties, oorlogen en militaire staatsgrepen waren niet van de lucht. De geschiedenis van Nederland, met haar allesoverheersende Koningschap en haar stabiele heersende klasse, kan dan alleen nog maar "saai" bevonden worden. Général de Gaulle sprak over Nederland als "un vrai grand pays" en omschreef haar als een van de weinige naties in de wereld: Nederland heeft een eigen taal, identiteit, geschiedenis en ambitie. Consensus is altijd de basis geweest van de nederlandse samenleving.

Behalve deze "emotionele" redenen zijn er, zoals reeds genoemd, een aantal concrete gebeurtenissen die zorgden voor verdere verwijdering van beide landen. Een daarvan is de afscheiding van België van het Koninkrijk der Nederlanden in 1830, veroorzaakt door de Franse Revolutie en de ideologie die daarmee haar intrede deed.

Het culturele verwantschap van Nederland met de germaanse wereld, en de politieke toenadering tot angelsaksische landen sloot Frankrijk uit van enige interactie met Nederland. Engeland was tijdens het interbellum een belangrijke actor op het politieke toneel, en gebruikte Nederland en haar streven naar Europees evenwicht als buffer voor de machtsaanvallen tussen Frankrijk en Duitsland. Nederland bezigde een omvangrijke buitenlandse neutraliteitspolitiek, toen ze werd getroffen door twee belangrijke voorvallen die de integratie van Nederland binnen Europa, en dus ook de toenadering tot Frankrijk, hebben vertraagd. Deze breuken waren de bezetting door de Duitsers en het verlies van het merendeel van de nederlandse koloniën.

Na W.O.II was een spoedige verbetering van de nederlands-franse betrekkingen te verwachten. Alle voorwaarden waren aanwezig: Nederland had haar neutraliteit opgegeven en vormde samen met België, Luxemburg, Engeland en Frankrijk

¹ Chamfort 1741-1794, *Maximes et pensées*.

de eerste aanzet tot de totstandkoming van de NAVO. Ook de oprichting van de EEG was aanleiding tot verbroedering met Frankrijk. Beide landen voelden zich eveneens verwand door de wederzijdse dekolonisatie. Ook de franse politiek werd voor Nederland begrijpelijker en inzichtelijker.

Toch bleef de echte verbroedering tussen Frankrijk en Nederland voorlopig nog uit. Waarom? Daar is eveneens een oorzaak voor aan te wijzen. Ons scheidde nog de sterke politieke tegenstellingen in Frankrijk, waar het communisme veel sterker ontwikkeld was dan in Nederland. Het sociaal-democratische model liet in Frankrijk lang op zich wachten. De belangrijkste oorzaak is echter de machtsovername door Général de Gaulle. Dit fenomeen is in Nederland nooit begrepen en werd vergeleken met een zuid-amerikaanse staatsgreep. Vanaf dat moment hebben zich regelmatig misverstanden voorgedaan, die soms uitgroeiden tot "chicanes" over en weer. De onderwerpen van controversen waren bijvoorbeeld de keuze van De Gaulle voor kernenergie, de toetreding van Engeland tot de EEG, het gedrag van Frankrijk binnen de EEG en recenter de Rijnzoutaffaire.

Een keerpunt in de tachtiger jaren leidde uiteindelijk toch tot een min of meer stabiele wederzijdse toenadering. Frankrijk ontwikkelde na De Gaulle een politiek die steeds dichter naar de nederlandse politiek toegroeide: een regelmatige wisseling van regering en een voor Nederland aanvaardbare Europese politiek onder Mitterrand. Frankrijk was bereid de openmarkt-politiek te aanvaarden en de Rijnproblematiek te erkennen. Frankrijk ontwikkelde een groeiende waardering voor het bewind van Lubbers. In Nederland lokte de industriële en

technologische vooruitgang van Frankrijk tegelijkertijd juist bewondering uit.

Een bescheiden verbroedering heeft dus uiteindelijk plaatsgevonden, na tijden van onverschilligheid en zelfs rivaliteit. Zal deze relatie wederom op de proef worden gesteld door de Rijnzout affaire?

'Het op een na oudste beroep ter wereld'

Monsieur J. de la Ferrière, Ambassadeur de France aux Pays-Bas.

"Ambassadeur is het op één na oudste beroep ter wereld. Tegelijk is het een beroep met hoog aanzien. Was het in den beginne een niet nauwkeurig omschreven representant van de vorst, in de 15e eeuw werd aan de functie een formele basis gegeven door de Italianen, door de Venetianen om precies te zijn. Zijn vertegenwoordigingsopdracht gold vanaf dat moment als heilig en onaanstootbaar. De taken van de ambassadeur zijn globaal de volgende: het bevorderen van de handel, de behartiging van de belangen van zijn landgenoten in den vreemde en het bevorderen van de culturele en wetenschappelijke contacten tussen de landen. Verder, en daarmee betreed ik de terreinen van de binnenlandse en buitenlandse politiek, fungeert hij als spreekbuis van zijn regering ten behoeve van de regering van het land waarin hij is gestationeerd. Zijn eigen regering maakt hij

attent op ontwikkelingen in het land waarin hij zit.

Een ambassadeur hoort zich te 'baden' in het land waarin hij geplaatst is. Alleen door intensieve contacten met met de bevolking, politieke partijen, belangengroepen en de media kan hij zich een goed beeld vormen van het land, kan hij het land begrijpen. Een goede illustratie hiervan is de Rijnzoutaffaire. Voor de gewone Fransman is de hele kwestie van secundair belang. Het is mijn taak om duidelijk te maken dat het hier wel een ernstige zaak is.

Veel hangt af van de intuïtie van de diplomaten. Deze intuïtie wil nog wel eens uitkomen. De prognoses van de parlementsverkiezingen dit jaar wezen uit dat Lubbers zou verliezen. Wij hebben het geluk gehad vóór de verkiezingen aan onze regering door te geven dat hij zou winnen."

Die Rijnzoutaffaire; hoe denkt men daar momenteel in Frankrijk over ?

"Voor de Fransen bestaat het probleem niet meer. Beide landen zitten nu op één lijn. Afgesproken is dat wij vóór 5 januari volgend jaar aan een vermindering in de zoutlozingen zullen beginnen. Ik heb er goed vertrouwen in dat ons dat zal lukken."

Terug naar de ambassadeur, de ambtenaar. De Franse ambtelijke top is politiek gekleurd. Zoiets wordt in Nederland moeilijk geaccepteerd. Wat is Uw mening over politiekgekleurde ambtenaren ?

"Dat de 'kabinetten', bestaande uit directe medewerkers van de ministers politiekgekleurd zijn, vind ik vanzelfsprekend. Ik keur echter af dat ambtenaren op lager niveau een politieke teint hebben. Het is een probleem dat tot de komst van de socialisten niet bestond. Daarvóór, vanaf het moment dat de heersende, royalistische klasse het bestaan van de republiek had aanvaard, werkte iedere ambtenaar voor La France. Niet anders. Er werd bij kabinetswisselingen nooit van ambtenaren gewisseld. Toen de socialisten kwamen (ik voel geen antipathie tegen ze)ver-

anderde dat. Sindsdien is er sprake van een pendule. Met het komen en gaan van linkse en rechtse regeringen veranderen de ambtenaren mee, noodgedwongen, omdat de pendule heen en weer blijft gaan. Die beweging moet stilgezet worden. Het is een democratisch vereiste dat ook de recruitering van ambtenaren op grond van capaciteiten en niet op grond van politieke gezindheid plaatsvindt."

Bent U niet bang dat U ooit op zult moeten stappen naar aanleiding van een beweging van de pendule ?

"Ik ben nooit aan een politieke partij gelieerd geweest. Ik ben overtuigd Gaullist, maar ik ben nooit lid geweest van een politieke partij. Gelukkig doen heel veel hogere ambtenaren dat ook niet."

U hebt op verschillende posten gezeten, onder meer in Pakistan, Tunesië en Israel. Wat voor beeld heeft U nu van Nederland gekregen ?

"Nederland is de 'Utopie réalisée'. Het heeft een doorzichtige democratie, er heerst een grote mate van gelijkheid en gerechtigheid. Nederland wordt bestuurd als een grote onderneming, waarin rationaliteit en zakelijkheid hoog genoteerd staan. De bevolking is niet egoïstisch of arrogant. Maar dat zijn wij ook niet. Al wordt dat wel beweerd. Toch heeft Nederland het wat gemakkelijker gehad dan Frankrijk. Er is sprake van een grote eenheid op alle gebieden, door de geschiedenis gesmeed. Terwijl wij eeuwen van burgerlijke strijd doormaakten, schaarden de Nederlanders zich rond de familie Van Oranje. Voordat Willem van Oranje kwam, was door de strijd tegen het water al een zekere eenheid ontstaan. Verder is Nederland klein. Hierdoor valt het steeds buiten de grote internationale spanningen."

Er zijn verschillen tussen de recruitering van topambtenaren in beide landen. Een systeem van 'grandes écoles' ontbreekt hier nagenoeg.

Is dat geen groot manco ?

"Het systeem van de 'grandes écoles' zal hier waarschijnlijk nooit aarden. Dat is ook niet nodig. In Nederland zijn de universitaire opleidingen bijvoorbeeld van een hoog niveau. Je ziet bijvoorbeeld regelmatig Nederlanders op hoge posten in internationale organisaties. Het Franse systeem stamt nog uit de tijd van Napoleon en is verouderd. In principe is het bedoeld om uit het grote Frankrijk de 'meilleurs esprits' te plukken van het hele land. Er is nogal wat op aan te merken. Het werpt een elite op van topambtenaren, waarmee voor het bedrijfsleven niet meer dan een 'tweede keus' over dreigt te blijven. Het is goed dat er steeds meer roulatie plaatsvindt tus-

'Een ijzersterke gezondheid...'

** Jhr. Mr. M. Vegelin van Claerbergen
Nederlands ambassadeur in Frankrijk.*

Kunt U een korte schets geven van de belangrijkste aspecten van de Nederlands-Franse relaties in de afgelopen tijd ?

"Een zeer belangrijke trend is de toename van de bilaterale samenwerking en van het begrip over en weer. Vooral essentieel is de wederzijdse economische toenadering. Daarnaast is er dan ook nog een enthousiaste culturele samenwerking, die

sen de ambtelijke top en het bedrijfsleven. Dan blijft er het kritiekpunt dat mensen van de E.N.A. heel jong gerecruteerd worden. De uitgestippelde loopbaan die dan direct wordt geschetst zet deze énarques onder zware druk. Grappig genoeg betekent het zijn van énarques voor velen tevens het eindpunt van een carrière. Dat is te merken aan hun instelling en gedrag.

Een concours zou een begin moeten zijn en niet het einde van een loopbaan."

Een laatste vraag. Wat vindt U van de Nederlandse ambtenaar ?

"De Nederlandse ambtenaar is over het algemeen uitstekend opgeleid. Hij is nuchter, objectief, heel stipt en consequent. Ze doen wat ze zeggen en komen hun beloften na.

vooral van zich doet spreken door tentoonstellingen als "La France aux Pays-Bas" en de tentoonstelling van het Mauritshuis hier onlangs in Parijs, die een 500.000 bezoekers trok. De problemen in de bilaterale betrekkingen stammen veelal uit het verleden dat gekenmerkt werd door een veel grotere concentratie op het nationale belang. Toen dacht men ook nog niet aan ecologische grensoverschrijdende factoren. De Rijnzoutaffaire is daar een voorbeeld van".

Ziet U op korte termijn een oplossing voor dat probleem?

"De Fransen moeten nu binnenkort komen met een rapport waarin staat op welke manier ze, in overeenstemming met de conferentie van Bonn, de zoutlozingen gaan beperken met 20 kilo per seconde. We hebben van de Franse regering de toezegging gekregen dat men zich aan beperking van de zoutlozing zal houden. Alleen over de manier waarop de vermindering zal plaatsvinden is men er nog niet uit".

Vindt U het dan niet vijf voor

twalf worden? De Fransen schuiven de ene na de andere oplossing van tafel en de uitspraak van het internationale gerechtshof in Den Haag doet niet veel goeds vermoeden.

"Het probleem voor Frankrijk is dat de kwestie politiek heel gevoelig ligt. De parlementsleden die uit de Elzas afkomstig zijn (Het gebied van de kaliemijnen, red.) vormen een niet te verwaarlozen macht in het huidige Franse parlement. Zij zijn zowel tegen de voorgestelde oplossingen van zout-inspuitingen in de Elzasbodem, als tegen de produktiebeperkingen. Deze zouden nog meer werkeloosheid veroorzaken in het toch al getroffen Elzas-gebied.

De Franse regering zit dus met een probleem. Aan de ene kant is er de toezegging van vermindering van zoutlozingen, vastgelegd in een internationaal geratificeerd verdrag, aan de andere kant zijn er grote economische en politieke moeilijkheden.

Recentelijk heeft de Franse premier Chirac tegenover premier Lubbers nog eens bevestigd dat men zich zal houden aan de afspraken wat betreft de Rijnzout-affaire. Ik heb het volste vertrouwen in een oplossing op korte termijn".

Formeel zijn de taken van een ambassade de vertegenwoordiging in het buitenland en de behartiging van Nederlandse belangen in den vreemde. Hoe functioneert een ambassade nu in de praktijk?

"De activiteiten van een ambassade laten zich aflezen uit de verschillende afdelingen. Hier in Parijs hebben we onder andere een politieke afdeling, een economische afdeling, een consulaire afdeling, die de belangen van het individu behartigt, een finan-

ciële afdeling, een landbouwafdeling en een culturele afdeling. De ambassadeur houdt zich bezig met de zaken van alle afdelingen en dan met name op het ministeriële niveau. Hij coördineert de activiteiten. Eén van de belangrijkste taken voor de gehele ambassade is de Holland-promoting: Zorgen dat het buitenland een zo goed en gunstig mogelijk beeld krijgt van Nederland in het algemeen en van het Nederlandse produkt in het bijzonder".

Wat zijn volgens u de kwaliteiten waarover een ambassadeur moet beschikken?

"Hij moet beschikken over een ijzeren gezondheid en een stalen energie, over een aanzienlijke mate van trots om Nederlander te zijn, over een grote kennis van het Nederlandse actuele politieke, economische en maatschappelijke gebeuren en over een grote kennis van de nederlandse geschiedenis. Belangrijk is in elk geval belangstelling voor het Nederlandse gebeuren en het verlangen om dat uit te dragen".

Hoe verlopen uw contacten met Buitenlandse Zaken?

"Daar hebben wij zeer veel contact mee. We weten natuurlijk wat Den Haag van ons verwacht, we weten waarop we ons moeten richten. Wij worden op de hoogte gehouden van alle ontwikkelingen, zowel op internationaal als op binnenlands gebied. Wat we proberen is zoveel mogelijk top-ambtenaren, kamerleden en bewindslieden naar Frankrijk te krijgen. Het is van belang dat op die manier, derhalve door persoonlijk contact, het omgevoel dat tussen onze twee culturen nog wel eens aan de oppervlakte treedt wordt bestreden. Wederzijds begrip

is belangrijk en noodzakelijk, ook al omdat de één nog sterk gecentraliseerd is en de ander meer open".

"Kijk, we weten wat het Nederlandse beleid is, we lezen het in de troonrede, wij horen het op de conferentie van ambassadeurs en zien het bijvoorbeeld in de instructies die eens per jaar uitgaan aan de Nederlandse delegatie bij de Verenigde Naties. Verder leveren de kamerdebatten veel nuttige gegevens op. Het beleid volgen wij nauwlettend. In de manier waarop men dat beleid uitvoert heeft men een bepaalde marge van vrijheid.

Enkele maanden geleden heeft de Nederlands ambassadeur in Madrid, Mr. E. Korthals-Altes, zijn functie opgezegd, omdat hij ondervond dat zijn idealen niet te rijmen waren met zijn dagelijks werk. In de NRC schreef de criticus J.L. Heldring daarover dat een ambassadeur gewoon zijn werk moet doen, en niet moet zeuren over zijn politieke instelling. Hoe denkt u over deze hele affaire?

"Ik denk dat er weinig problemen zijn. Er moet een grote mate van loyaliteit bestaan van een ambassadeur aan zijn minister, maar ik kan me heel goed voorstellen dat een ambassadeur zegt: Dit gaat mij te ver, ik kan dit niet meer verenigen met mijn weloverwogen overtuiging, ik ben het zo oneens met mijn minister, dat ik het beleid niet kan uitvoeren, ik bied mijn ontslag aan".

U bent dus van mening dat er grenzen zijn aan de loyaliteit van ambtenaren?

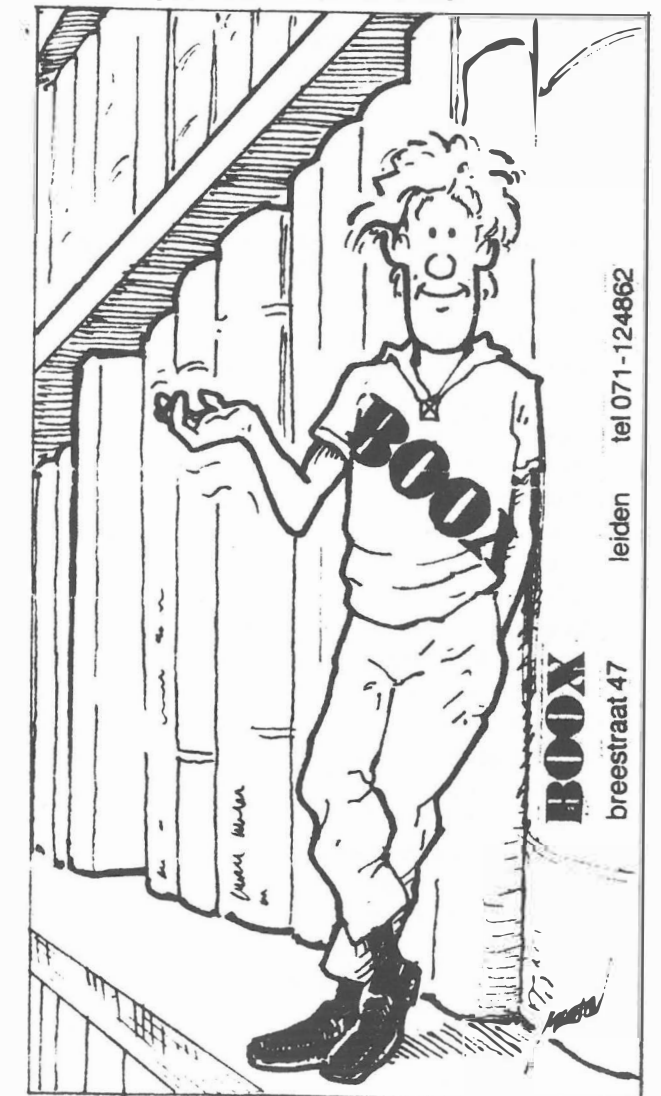
"Oh absoluut. Stel dat men ambassadeur is van een land dat een democratie is en dat land wordt door een staatsgreep een militaire dictatuur. Als men zelf overtuigd democraat is, dan moet men de consequentie trekken en ontslag nemen. Een am-

bassadeur blijft iemand, die verantwoording schuldig is niet alleen aan een minister, maar in de eerste plaats aan eigen eer en geweten".

Kunt U tot slot de 'huisstijl' van het Franse openbaar bestuur verwoorden?

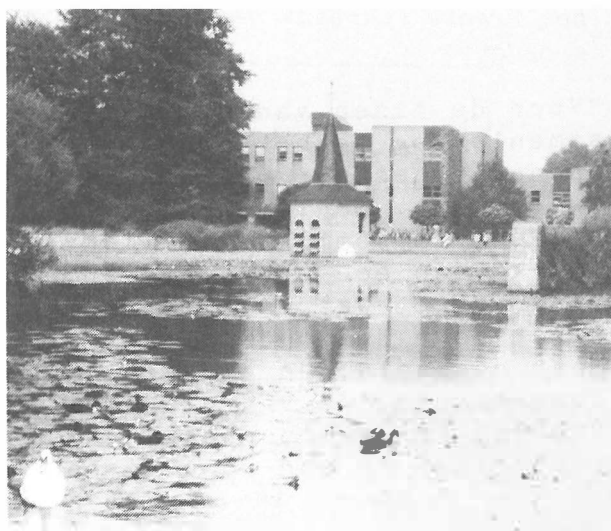
"Voor de eisen van een moderne samenleving is het Franse openbaar bestuur wat aan de zware kant. Er is, net zoals bij ons in sommige gevallen, sprake van een overdaad aan paperassen, wat vaak betreurd wordt door het bedrijfsleven. Maar nogmaals, de algemene competentie, de vaardigheid van het Franse openbaar bestuur ligt op een hoog niveau".

(ingezonden mededeling)

HOGERWERF: "ONZE AFGESTUDEERDEN VLIEGEN DE PAN UIT"

vervolg van pagina 15

Duidt het hanteren van het rationele besluitvormingsmodel op een meer progressieve, veranderingsgezinde aanpak?

"Ik denk dat het er iets mee te maken heeft. De mensen, die kritisch zijn, die gebreken zien in de bestaande situatie, die streven naar het nieuwe, zullen gemakkelijker komen tot het woord 'doeleinden'. Conservatieven hebben niet zo'n behoefte aan het woord 'doel'; voor hen valt het doel samen met de bestaande situatie. Progressieven hebben het woord 'doel' wel nodig, want zij moeten uiteenzetten wat zij willen in afwijking van de bestaande situatie. Rosenthal heeft een definitie van 'beleid' waar het woord 'doel' niet in voorkomt. Ik vind dat een hele slechte definitie. Ik geloof dat mensen in de praktijk, die het over beleid hebben, altijd het woord 'doel' gebruiken. Het is een van de meest gebruikte woorden in de praktijk van de politiek en het openbaar bestuur."

Gaan de Twentse afgestudeerden wat meer rationeel te werk?

"Dat vermoed ik. Je ziet dat ze over de 'Zweckrationalität' van Weber hebben leren nadenken en ermee werken. Als een Twents student een analyse maakt van beleid of een beleidsprobleem, zal hij al vrij snel in termen van doeleinden en middelen gaan denken, maar dat is zeker niet een uitsluitende wijze van denken.

Dan weer zo'n typisch Rosenthaliaanse uitspraak: "Verder wordt in Twente heilig verklaard de effectiviteitsstudie ten aanzien van het openbaar bestuur." Ik denk zo, dat, als je het onderzoek in Nederland naar beleidseffectiviteit bekijkt, het zwaartepunt in Twente ligt. Maar dit onderzoek is maar een van de zwaartepunten binnen onze afdeling. Van al onze publicaties heeft slechts een klein deel betrekking op evaluatie, en dan gaat het ook nog niet alleen over de evaluatie van beleidseffecten, maar ook van het beleid zelf, de beleidstheorie die eraan ten grondslag ligt, beleidsprocessen en de beleidsorganisatie.

Het meest storend vind ik dan nog, dat de heer Rosenthal een kwalijke uitspraak over onze studenten doet. "De praktijk wijst uit, dan wel zal uitwijzen, dat dat soort mensen voor het openbaar bestuur maar een betrekkelijke gebruikswaarde heeft". Er zijn bij ons tot nu toe 180 mensen als drs. bestuurskunde afgestudeerd. Ik denk dat die een zeer behoorlijke kennis hebben van vele onderwerpen in de negen kernvakken en in nog wat andere vakken op het gebied van het openbaar bestuur. Onze afgestudeerden vliegen de pan uit, velen hebben al een baan voordat ze afgestudeerd zijn, het werkt zelfs vertragend op het studietempo, omdat ze dus in de laatste fase al

*"De honden blaffen,
de karavaan trekt verder"*

een baan pakken. De meesten hebben weinig moeite om een baan te vinden; een enkeling zit zonder baan, waarvoor zeer bijzondere factoren zijn aan te wijzen. Ook de stagiaires functioneren goed; we hebben inmiddels honderden stagiaires gehad. We hebben nog nooit een serieuze klacht ontvangen, noch over de stagiaires, noch over de afgestudeerden. Klachten in de zin dat de opleiding niet zou deugen zijn ons niet bekend, dus ik denk dat de heer Rosenthal deze opmerking toch wel volledig moet terugnemen.

Mijn advies aan de heer Rosenthal is: concentreer je op je eigen taak, die is zwaar genoeg. Dit soort zinloze aanvallen, karikaturen, verdachtmakingen, is schadelijk voor het vak, schadelijk voor de studenten, schadelijk voor de afgestudeerden. Landelijke samenwerking, dat is wat we nodig hebben!"

Hoe denkt u dat een eventuele samenwerking tussen Twente en de Randstad tot stand zou kunnen komen?

"In de eerste plaats door het achterwege laten van dit soort kinderachtige, laag-bij-de-grondse gekibbel. En voor de rest is er wel wat samenwerking; Rosenthal en ik werken bijvoorbeeld samen in een project voor de opleiding van politie-ambtenaren. Maar in de verenigingen, in de tijdschriften, in overlegorganen, op de congressen, moet je een mentaliteit tonen van: 'wij willen dit vak verder brengen, wij willen openheid voor elkaar, wel elkaar bekritisseren, maar geen hak zetten'. Daar ontbreekt het in Nederland nogal aan.

Ik heb op drie universiteiten gezeten, in Amsterdam, in Nijmegen en nu hier, en weet uit ervaring dat het moeilijk is een studie op te bouwen en gemakkelijk om hem weer af te breken. Dat geldt ook voor reputaties. De goede reputatie die we in Twente hebben is niet uit de lucht komen vallen. En daarom zeg ik maar: de honden blaffen, de karavaan trekt verder."

Evenals bij Rosenthal ook hier de slotvraag: hoe dient volgens u de ideale ambtenaar eruit te zien?

"Ik heb niet zoveel kritiek op wat Rosenthal daarover zegt. Dus conceptuele inzichten, probleemoplossend vermogen, managementkwaliteiten, public-service-orientation, dat vind ik niet zo gek. Ik zou er nog wel een paar dingen bij zeggen, voornamelijk dat wij hier in de opleiding nogal hechten aan de onderzoekshouding, ook voor hen die geen onderzoeker, maar ambtenaar worden. Die houding betekent: objectiviteit, systematiek, analyse en exactheid. Het zou in het openbaar bestuur wat meer zorgvuldig moeten toegaan, in termen van de wijze waarop men kennis verwerft en kennis verwerkt en gebruikt. En ook daarbij, en dat bedoelt Rosenthal wellicht met zijn 'public-service-orientation', een democratische houding. De ambtenaar is een dienaar van de burger, je moet als ambtenaar niet teveel bezig zijn met de interne bestuursproblemen, dat is de verleiding binnen grote ambtelijke apparaten. De ambtenaren moeten allemaal een schop onder hun derrièr krijgen en het veld in. Daarom is ook een goede communicatie belangrijk, je zoveel mogelijk weten uit te drukken in de taal van de burgers. Het gemiddelde beleidsstuk moet voor de gemiddelde belanghebbende burger te lezen zijn. Ambtenaren moeten leren behoorlijk nederlands te schrijven, daar ontbreekt het nogal eens aan, en vooral geen dikdoenerij. Ik weet ambtenaren die opzettelijk een stuk onbegrijpelijk maken voor de Kamer. Het cynisme is daar al ver gevorderd." ●

"Buitenlandse Zaken vervult een representatieve functie naar het buitenland. De nieuwbouw is ontworpen met in het achterhoofd de vraag : hoe verkoop je Nederland aan de rest van de wereld? Daarom is gekozen voor een luxe, doch eenvoudige en vooral multifunctionele indeling van het gebouw."

Dit was in het kort de strekking van de rondleiding door het Ministerie van Buitenlandse Zaken op vrijdag 16 mei jongstleden ter gelegenheid van de excursie, die de B.I.L. naar dit ministerie georganiseerd had. Hoewel de rondleiding een interessant onderdeel vormde van de excursie, ging het voornamelijk om twee lezingen. Over ontwikkelingssamenwerking in het algemeen en het Ganges-project in het bijzonder.

NOORS MARMER en EBBEN HOUT

Door Loek Hupkens

'ontwikkelingssamenwerking'

Voor Ontwikkelingssamenwerking is er een aparte ministerspost om het belang en de specifieke aandacht van de regering voor dit beleidsgebied te benadrukken. Deze zogenaamde 'minister zonder portefeuille' is volwaardig lid van het kabinet, maar formeel berust de eindverantwoording voor het departement bij de minister van Buitenlandse Zaken. De minister voor Ontwikkelingssamenwerking beschikt over een eigen budget en een eigen apparaat in het directoraat-generaal voor Internationale Samenwerking, verdeeld in vier directies: Bilaterale Zaken, Multi-laterale Zaken, Internationale onderzoek- en onderwijsprogramma's, en Internationale organisaties. Het directoraat heeft veel specialisme in huis. De hoofddoelstellingen van Ontwikkelingssamenwerking zijn:

- Bestrijding van de directe armoede ;
- Bewerkstelligen van structurele veranderingen tot verbetering van

de politieke en maatschappelijke systemen in de ontwikkelingslanden zelf.

Daarbij heeft een beleidsverschuiving plaats gehad van de zuiver ideële sfeer naar de zakelijke. Jaarlijks gaat 1½ % van het bruto-nationaal-produkt naar Ontwikkelingssamenwerking. Daarmee is Nederland procentueel een van de grootste hulpverleners. De begroting van Ontwikkelingssamenwerking is samengesteld uit vijf categorieën:

1. Projectprogramma's/Sectorprogramma's ;
2. Bilaterale samenwerkingsprogramma's, vooral gericht op de tien zogenaamde concentratie-landen ; verder vallen hieronder het regioprogramma Sahel, samenwerking frontlijnstaten Zuid-Afrika, het Andesprogramma en rehabili-

tatie Midden-Amerika. Bij elkaar omvat dit ± 50 landen ;

3. Internationale organisaties ; hierbij gaat het om financiële overdrachten ; Nederland is aandeelhouder van het IMF en steunt fondsen van de V.N., zoals UNICEF ;
4. Particuliere samenwerking(o.a.NO-VIB, vakbeweging en de Stichting Nederlandse Vrijwilligers) ;
5. Ontwikkelingshulp aan de Nederlandse Antillen.

De merites van minister Schoo voor Ontwikkelingssamenwerking zijn vooral gelegen in het uitbrengen van de 'Nota Herijking Bilateraal Beleid' en de 'Nota Ontwikkelingssamenwerking en Werkgelegenheid'. Kenmerkend voor het in 1984 vernieuwde beleid is de grote nadruk die wordt gelegd op de duurzaamheid die bilaterale samenwerking moet inhouden. Een tweede kenmerk betreft een duidelijke bundeling van de tot voor kort los van elkaar staande projecten en programma's. Een direct gevolg was dat het aantal landen waarmee Nederland bilaterale contacten had, teruggebracht werd van 106 naar 50 waardoor versnippering van geld en po-

tentiëel werd beperkt. Bovendien initieerde minister Schoo het streven om zoveel mogelijk particulieren in te schakelen. Dit heeft vooral voordelen in de personele sfeer, omdat veel ontwikkeling/onderzoek van beleid uitbesteed kan worden aan consultancy-bureaux en universiteiten én omdat de uitvoering deels door particuliere organisaties(b.v. de NOVIB) kan worden behartigd. Ontwikkelingssamenwerking is een zeer gevoelig item en vereist voortdurende aanpassing aan de zich wijzigende omstandigheden in de wereld.

'het ganges project'

India financiert zelf 85 % van haar ontwikkelingsprojecten. De overige 15 % wordt gefinancierd door andere landen, m.n. Nederland. Voor de 200 miljoen die India van Nederland krijgt werd in het verleden vooral kunstmest aangeschaft. Dit was echter een wat eenzijdige hulp. Nu zijn daar andere posten bij gekomen, zodat er op het moment 45 projecten lopen in India. Vooral het Ganges-project kan zich verheugen in een grote publieke én politieke belangstelling.

Waarom heeft India juist Nederland aangezocht voor de ontwikkeling van het Ganges-project? Nederland heeft door haar natte geschiedenis een enorme know-how opgebouwd t.a.v. de techniek tot beheersing van water en waterwegen. Grote civiele werken als de Delta-werken blijven in het buitenland niet onopgemerkt. Tevens heeft Nederland al lange tijd een goede verstandhouding met India en bestaat er een wederzijdse vertrouwensrelatie. De keuze van India voor Nederland lag daarom voor de hand. De start van het project vond plaats in 1978 toen in India door het parlement de 'National Waterway Bill' werd aangenomen. Dit was een beleidsvoornemen van de regering om de binnenlandse waterwegen bevaarbaar te maken danwel te houden. Doordat de andere transportsectoren, spoorwegen en wegverkeer, overbelast geraakt waren, bestond er een grote behoefte aan een alternatief: de binnenvaart.

Van oudsher was de Ganges bevaarbaar van Calcutta tot New Delhi. Nu is slechts de helft daarvan nog voor binnenschepen begaanbaar(±1600 km). Het Ganges-project wordt nog eens extra complex door de volgende problemen:

- de Ganges is geen stabiele rivier; de vaargeul verplaatst zich regelmatig, soms met enkele kilometers;
- de Ganges loopt door drie deelstaten, die moeilijk tot overeenstemming kunnen komen;
- er is een tweestrijd met Bangladesh over de verdeling van het Ganges-water;
- voor het Ganges-project moet men onderhandelen met en tussen zeven (!) ministeries, nl. drie nationale ministeries(zie boven), het ministerie voor irrigatie, het ministerie voor contrôle van overstromingen, het ministerie tegen verontreiniging en het ministerie voor onderzoek ; de samenwerking tussen de departementen verloopt erg stroef en er is vrijwel geen coördinatie.

M.n. het laatste punt vormde voor Nederland de aanleiding om eerst te proberen een integraal plan op te stellen van bestuurlijk organisatorische aard. Die poging mislukte echter door de weerstand van India tegen de soms ingrijpende maatregelen. Wat wel tot stand kwam was het Ganges-rapport, waarin Nederland voorstelde om bij het benedenstroomse deel te beginnen. Men zou dan op dit makkelijkste gedeelte ervaring op kunnen doen voordat de moeilijkere midden- en bovenstroom werden aangepakt. De Indiase regering wilde echter persé op de middenstroom (het moeilijkste stuk) beginnen over een lengte van 300 à 400 km. Precies dat deel dat in het kiesdistrict van premier Gandhi ligt(de verkiezingen stonden voor de deur!).

Nederland stemde toe onder voorwaarde dat eerst een pilot-project gestart zou worden, kosten 30 miljoen, fifty-fifty gefinancierd. Een pilot-project houdt in dat men op een klein stukje begint om onderzoek te doen en ervaring op te doen(een proefproject). Het pilot-project

werd uitgevoerd onder de voorwaarde dat India een bestuurlijk-organisatorische structuur op zou zetten voor de Ganges. Als tegenprestatie leverde Nederland drie boten, die overigens ingezet konden worden in het pilot-project.

Tenslotte is er een studie gehouden naar de mogelijkheden van een overslagterminal aan de benedenstroom. Nederland zou een Indiase reder op moeten leiden en een proto-type van een terminalschip leveren.

De hele ontwikkelings-filosofie van India (lees: Indira en Rajiv Gandhi) is erop gericht om zelf de expertise en know-how in huis te halen, zodat men in de toekomst op eigen benen de ontwikkeling van het land kan bewerkstelligen. De nadruk ligt daarom op kennisoverdracht. Door deze strategie is India al een eind de goede (maar wie bepaalt wat goed is voor een ontwikkelingsland) richting ingeslagen. Voor het Nederlandse bedrijfsleven zitten er op deze manier echter weinig voordelen aan het Ganges-project, maar dat behoort ook niet de primaire doelstelling van

Noors Marmer en Ebben Hout

het ontwikkelingsbeleid te zijn. Het Ganges-project wordt geleid en gecoördineerd door de Indiaas-Nederlandse Stuurgroep Watertransport. In deze stuurgroep o.l.v. Ontwikkelingssamenwerking hebben ook vertegenwoordigers van de ministeries van Verkeer en Waterstaat en Economische Zaken zitting. Het Ganges-project is voor zowel India als Nederland een enorme uitdaging, waarvan de resultaten en effecten pas ver in de toekomst te zien zullen zijn.

* De buitenkant van het nieuwe gebouw van Buitenlandse Zaken is afgezet met Noors marmer, de binnenkant met ebben hout. De bron van dit artikel wordt gevormd door twee lezingen gehouden tijdens de excursie van de B.I.L. naar Buitenlandse Zaken op 16 mei 1986 door de heer Wildeboer van het Ontwikkelingsbureau Zuid-Azië (Ontw. Samenw.) en de heer v.d.Weyde van de voorlichtingsdienst van het ministerie van Buitenlandse Zaken. ●

Redactie Bestuurskundige Berichten, v.l.n.r., Rogier Rijnja, Antoinette Laan, Renato Meloni, Bas Berwers, Taco Vingerhoed, Frank Neumann; zittend: Sandra Hogenbirk.

de redactie

(ingezonden mededeling)

Op een goede studentenverzekering hoef je niet lang te blokken. Die vind je bij de Rabobank.

De Rabobank weet zich thuis in verzekeringen. Ook als het om studentenverzekeringen gaat. Een voorbeeld?

Voor f 124,70 per kwartaal heb je een prima ziektekostenverzekering.

Die kun je - als je dat wilt - uitbreiden met een tandartskostenverzekering. En kijk eens naar ons drie-in-één-pakket.

Voor f 55,- per jaar verzekert je het aansprakelijkheids-, inboedel-

en ongevalrisico. Drie belangrijke verzekeringen voor één zeer lage prijs.

Waar vind je die?

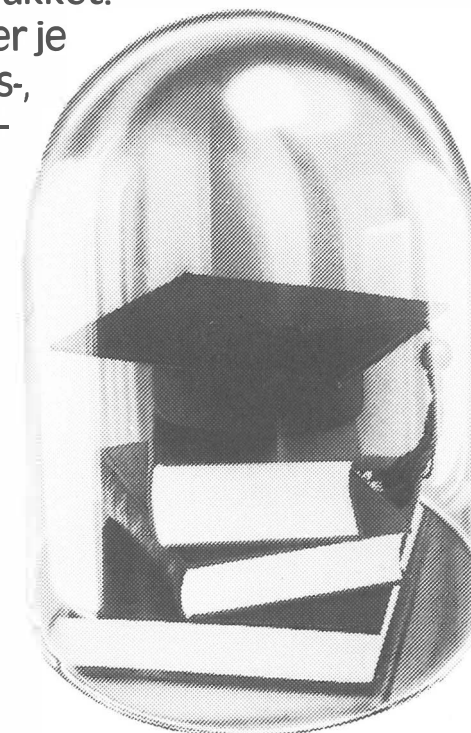
Juist.

Bij de Rabobank.

Loop even binnen voor de folder.

Rabobank

Leiden en Oegstgeest

KOYKER

UNIVERSITAIRE
BOEKHANDEL
LEIDEN

- heeft een zeer uitgebreide voorraad voorgeschreven en aanbevolen boeken voor alle fakulteiten.
- biedt de mogelijkheid tot kopen op rekening.
- levert het complete pakket, inclusief buitenlandse titels zo goedkoop mogelijk.
- verleent korting bij grote aantallen.

U bent van harte welkom in onze winkels op de
Nieuwe Rijn 13, 15-16 te Leiden. Tel. **071-144146**

Openingstijden:

Maandag van 13.00-18.00 uur.

Dinsdag t/m vrijdag van 09.00-18.00 uur.

Zaterdag van 09.00-17.00 uur.

Donderdag koopavond van 19.00-21.00 uur.